

män kolmiosaisen tutkimuksen *Jeesuksen ylösnousemus* (Suomen Eksegeettinen Seura 1993–1996). Eksegeettisesti uskottavalla tavalla Huovinen toteaa, että neljän evankeliumin ylösnousemuskertomuksia ei voi riidattomasti yhdistää. Tässä hän kritisoi Lutheria, mutta toteaa tämän myös olleen tietoinen evankeliumien eroista.

Huovinen ei ole aiheen parissa ensi kertaa. Tasan kaksikymmentä vuotta aiemmin julkaistiin hänen pieni kirjoituksensa *Nasaretin mestari*, joka käsittelee historian Jeesusta. Kenties sen kirjoittamiseen vaikuttivat Elisabeth Rehnin vaalikamppailussa esiintyneet teoriat Jeesuksen epähistoriallisuudesta, mutta myös Matti Myllykosken samana vuonna julkaisema kirja *Jeesuksen viimeiset päivät* (Yliopistopaino 1994).

Myllykosken mukaan tyhjän haudan kertomukset ovat pitkälti epähistoriallisia. Aejmelaeuksen ylösnousemus-trilogia oli reaktiota Myllykoskea vastaan. Liittymällä Aejmelaeukseen Huovinen ottaa lähtökohdakseen näkökulman, että tyhjän haudan kertomuksilla on historiallinen ydin – mutta *Uudessa ilossa* ei suoranaisesti viitata tähän vanhaan keskusteluun.

Huovinen välttelee astumasta eksegeettien varpaille. Esimerkiksi Willi Marxsenin (häntä mainitsematta) tulkinta, että ylösnousemus oli vain Jeesuksen ”asian” eteenpäinmenoa, esitetään ilman kommentteja. Kanta tulee kuitenkin muissa yhteyksissä selväksi ja sillä näkyy olevan teologistakin relevanssia: ”Usko on sen muistamista ja siihen keskittymistä, mitä minun ulkopuolellani on tehty ja tapahtunut jo kauan ennen minua.”

Eksegeettisistä taustoistaan huolimatta *Uusi ilo* ei ole varsinaisesti eksegeettinen teos. Huovinen sanoo sen suoraan kirjan johdannossa: ”Luen evankeliumien kuvauksia sillä oletuksella ja toiveella, että ne kertoisivat jotakin Kristuksesta ja Jumalasta. Lähestymistapaani voi luonnehtia latinakielisellä termillä *lectio*

spiritualis, hengellinen lukutapa.”

Kirjan varsinainen anti onkin hengellinen, ja lukiessa mieleen juolahti monta kertaa jokin saarnan-juuri. Huovinen etenee teemoittain naisten saapumisesta haudalle aina ylösnousemusilmiöihin. Tällaisia lukuja kirjassa on kaksitoista ja niitä kuvittaa kolmetoista ylösnousemukseen liittyvää taideteosta. Pelkästään haudan suulla olevasta kivistä saisi hyvän saarnan – noin esimerkiksi. Tällaisia yksityiskohtia Huovinen esittelee vaikka kuinka paljon.

Kussakin luvussa teksti on jaettu erillisiin kappaleisiin, jotka on erotettu toisistaan kolmella asteriskilla. Tämä korostanee sitä, että tekstiä tulisi lukea pieninä paloina ja mie-tiskellen. Samaa tarkoitusta palvelee myös se, että kunkin luvun lopussa on katkelmia luterilaisesta virsikirjasta.

Jos lukija on pappi, ongelmaksi nousee, mihin tämän runsaudensarven käyttäisi. Luterilaisen kirkon kirkkokäsikirjassa pääsiäiskertomuksille on omistettu varsin vähän tilaa. Monet yksityiskohdat tulevat kuitatuiksi kahdessa pääsiäispäivässä, ja pääsiäisen jälkeisen viikon tekstit keskittyvät enimmäkseen ylösnouseseen ilmestyksiin. Sitä paitsi yleinen kirkkosakäyntikulttuuri painottuu hiljaisen viikon kärsimys historian yksityiskohtiin. Kumpi on tärkeämpää: kärsimys vai ylösnousemus?

Huovisen kirja osoittaa, että eksegeetti-systemaattikko tai kirkkotiede -jaottelu on aikansa elänyt. ”Uskonnollisellekin lukutavalle on hyötyä, jos tuntee aiheeseen liittyvää historiallista ja eksegeettistä kirjallisuutta sekä Uuden testamentin tieteellisiä selitysteoksia”, Huovinen toteaa. Entinen dogmatiikan professori, Luther-tutkija ja piispa voi esimerkiksi pohtia sitä, mitä kaikkea ilmaisee kreikan verbimuoto ἠγέρθη.

NIKO HUTTUNEN, DOS.

OUTI LEHTIPUU, MIKA ASPINEN, RAIMO HAKOLA, MINNA HEIMOLA & NIKO HUTTUNEN

Hyvä osa: Kirkkokäsikirjan evankeliumitekstien kommentaari. 2. vuosikerta. Helsinki: Kirjapaja 2016. 501 s.

Nyt julkaistu evankeliumitekstien toisen vuosikerran kommentaari on hieno lisä saarnaajan kirjahyllyyn. Kuten koko sarja, tämäkin osa paikkaa pätevästi Raamatun suomenkielistä kommentaarikirjallisuutta, joka on ollut sekä vähäistä että vanhentunutta. Myös ulkomaiseen kommentaarikirjallisuuteen verrattuna tämä on tuore, antoisa ja eksegeettisesti ansiokas teos. Listaalla neljä syytä, miksi arvostan tätä kirjaa.

Ensiksi raamattutieto on kirjassa runsasta ja ajan tasalle päivitettyä. Niin saarnaaja kuin evankeliumitekstien lukija tarvitsee pätevää tietoa maantieteestä, arkeologiasta, antiikin ajan kulttuureista ja ajan sosiaalisista oloista – tietoa esimerkiksi elinkeinoelämästä, kertomuksissa mainituista paikoista, Jeesuksen ajan juutalaisuuden laintulkinnasta, uskonnollisista ryhmistä, poliittisesta järjestelmästä ja vastaavista asioista. Tämä klassinen perustieto on nyt saarnatekstien osalta kootusti tarjolla ja päivitetty kriittisen nykytutkimuksen avulla, mikä on erinomainen asia. Tavallinen saarnaaja viettää harvoin aikaa yliopistojen kirjastoissa tällaista taustatietoa etsimässä, ja lisäksi hän tarvitsisi yleensä myös erityistaitoja ja -tietoja löytääkseen etsimänsä, sillä kirjallisuus on laajaa ja sisältää myös vanhentunutta ja väritynyttä tietoa. Tämän teoksen uudempi kriittinen ote näkyy esimerkiksi siinä, että Uuden testamentin ajan juutalaisuuden ei oleteta ilman muuta noudattaneen Vanhan testamentin säädöksiä sellaisenaan eikä myöskään välttämättä muistuttaneen myöhempää Mishnan ja Talmudin ajan juutalai-

suutta. Avoimiksi jäävät historialliset kysymykset uskalletaan jättää auki.

Toiseksi teos nostaa hyvin esiin Raamatun tekstien välisiä sisäisiä linkityksiä sekä relevantteja Vanhan testamentin kohtia että Uuden testamentin sisäisiä yhteyksiä. Jälkimmäisiä ovat esimerkiksi evankelistojen sanavalinnat, jotka yhdistävät kertomuksia ja opetuksia toinen toisiinsa ja antavat avaimia niiden tulkintaan. Kirjan yleiskatsaukset varhaiskristillisyyden isoihin yhteisiin teemoihin, kuten Johannes Kastaja, Jumalan Karitsa tai Pietarin ja Magdalan Marian hahmot, sekä evankeliumien erityisteemoihin, kuten juutalaisuus Johanneksen evankeliumissa tai Luukkaan evankeliumin suhde omaisuuteen, ovat erittäin hyviä. Käyttäjän kannalta on helppoa sekin, että samat perusasiat myös toistuvat eri tekstien kohdalla – teksti kerrallaanhan tällaista kirjaa eniten käytetään.

Se, mitä kaipaisin tekstienvälisiin yhteyksiin enemmän, on huomioita kunkin jumalanpalveluksen kaikkien lukukappaleiden välisistä yhteyksistä ja jännitteistä. Kolmen lukukappaleen suhtautuminen toisiinsa on saarnaajan ja kuulijoiden kannalta mielenkiintoinen kysymys, jonka käsittely jää yleensä vähiin. Tässäkin kirjassa se enimmäkseen unohtuu lukuunottamatta muutamaa harvaa poikkeusta, esimerkiksi Apostolien päivän epistolaa. Taustalla vaikuttaa kaiketi vahva, yliopiston homilettikan kursseillakin opetettu ajatus, että saarnaajan on hyvä keskittyä yhteen tekstiin. Nykyisen kolmen lukukappaleen käytäntö kuitenkin herättää ajattelevassa kuulijassa paljon kysymyksiä tekstien merkityksestä, historiallisista yhteyksistä ja valinnan sisäisestä logiikasta.

Kirjan kolmas vahvuus on se, että se esittelee erittäin laajasti ja valaisevasti evankeliumitekstien yhteyksiä muihin varhaiskristillisiin ja antiikin aikaisiin kirjoituksiin. Eniten esillä ovat Uuden testamentin ulkopuolelle jääneet kristilliset kirjoitukset ja kirkkoisien evankeliumiteksteistä tekemät tulkinnat. Omasta mieles-

täni erittäin antoisia ja kiinnostavia ovat myös pohdiskelut, jotka koskevat kristillistä kulttuurihistoriaa ja myöhempiä vaikuttajia, esimerkiksi vaikka Grünewaldin maalaukset, seppä Högman, Mahatma Gandhi ja Martin Luther King. Toivoisin vain, että tällaista pohdintaa olisi kirjassa vielä enemmän.

Neljänneksi kirjassa nostetaan kriittisen ajattelun pohjaksi esiin myös teksteihin liittyviä vaikeuksia ja ongelmia. Otan esimerkin. Kommentaarin mukaan Betesdan lammikolla parannetun miehen kertomus (Joh. 5:1–18) sisältää selvästi sen ajatuksen, että miehen sairaus oli synnin seurausta. Neljännen evankelistan mukaan Jeesus siis ajattelee juuri näin. Kirjoittajat toteavat, että monet nykytulkitsijat yrittävät kiistää tämän, sillä käsitystä ei pidetä teologisesti ja eettisesti hyväksyttävänä. Toisin sanoen monet yrittävät vastoin selkeintä ja helpointa tulkintaa ymmärtää kertomuksen niin, etteivät Jeesus tai evankelista suinkaan ajatelleet tavalla, jota meidän on mahdoton enää allekirjoittaa. Kommentaarin kirjoittajat antavat rivien välissä ymmärtää, että tällainen on kiemurtelua ja kaudistelua, joka ei tee oikeutta tekstillä. He jättävät kuitenkin saarnaajan asiaksi sanoa suoraan, että kertomuksessa näkyy antiikin aikainen, lääketieteen myöhemmin hylkäämä käsitys, jolla tuskin on nykyihmiselle enää annettavaa. Vielä selvemmin asian voisi sanoa, mutta kriittisen pohdinnan siemen sentään kylvetään.

Muutenkin kirja jättää saarnaajan asiaksi ottaa kantaa, tehdä oma selkeä tulkinta ja julistaa. Kirjoittajat nostavat usein esiin vaikeita kysymyksiä, esimerkiksi miten on ymmärrettävä anteeksiantamaton synti, Pyhän Hengen pilkka. Vastaukseksi tarjoillaan antiikin ajan tulkintoja. Juuri tämäntapaisissa kohdissa uudempi teologia olisi ollut erittäin tarpeellista.

Toivon, että saarnaajat tajuavat tehtävänsä ja vastuunsa sanoa käsittelemistään kysymyksistä jotain selkeää ja omaa ja perustella se kunnol-

la. Tässä kirjassa on erinomaisia aineksia eksegeettisen pohjatyon tekemiseen, mutta se ei tietenkään vielä ole saarna. Pohjatyon pitää itse kunkin saarnaajan lisätä hengellinen kokemus ja näkemys ja julistaa rohkeasti sen pohjalta. Kommentaarin tekijät ovat tehneet oman osansa hyvin.

ANNI PESONEN, TEOL. TRI

PAUL R. HINLICKY
**Beloved Community:
Critical Dogmatics
after Christendom.
Grand Rapids: Eerdmans
2015. 932 s.**

Joskus 1990-luvun lopulla eräs helsinkiläinen systemaattikko totesi, että systemaattinen teologia on kirjallisena genrenä kuollut. Toisin sanoen teologit eivät enää kirjoita "systemaattisia teologioita" eli ns. dogmatiikkoja. Tuolloin asia näytti pitävän paikkansa. Barthin jälkeen kukaan ei kai oikein ollut uskaltanut ryhtyä toimeen. Pannenberg oli poikkeus, joka tuntui vahvistavan säännön. Varsinainen syy systemaattisen teologian oletettuun kuolemaan oli kuitenkin muuttunut tiedonkäsitys, joka ei enää mahdollistanut *systemin* rakentamista. Tiedonkäsitteksen muutos oli vaikuttanut teologian metodiin siten, että barthilaisen ja sitä seuranneen lindbeckiläisen postliberaalin mallin varassa oli mahdollista rakentaa vain lokaaleja dogmatiikkoja, jotka kuvasivat sitä mitä jokin yhteisö tekee. Monet 1900-luvun ei-barthilaisista dogmatiikoista kuitenkin olivat metodisesti korrelationalistisia: teologian kuului suhteuttaa ja näin myös oikeuttaa itsensä suhteessa johonkin ei-teologiseen dissipliniin. Korrelationalistiset mallit kuitenkin kriisiytyivät postmodernin ajattelun levittäytyessä teologioiden keskuuteen. Mitä korreloitavaa meillä oli, jos kaikki